ETH DIARI

Numerò 70
Dimars 30 de març 1999

HUELHETON DIARI D'ARAN

Prètz: 50 pessetes

ERA TRAGÈDIA DES REFUGIADI

100.000 refugiadi demoren era ajuda umanitària ena frontèra tamb Albània

Iogoslàvia a decidit tornar a daurir es sues frontères tamb Albània. Enquia ara ja son mès de 100.000 es refugiadi qu'an entrat en país vesin de Kosòvo ena recèrca d'ajuda umanitària e en tot húger des menaces de mòrt de Milosevic. Ager peth meddia er exercit iogoslau decidic barrar es passi fronterèrs de Morina, Qafa, Prushit e Padej deuant dera hugida massiua de refugiadi.

Era Comission Europèa a decidit balhar tàs refugiadi ua resèrva de 20 milions d'èuros (mès de 3.300 milions de pessetes), que poderà èster mobilizada progressiuament pendent es pròplèus setmanes entà assistir as refugiadi e persones desplaçades peth conflicte de Kosòvo, segontes hònts comunitàries. Mentretant, Rússia a enviat eth prumèr ministre rus, Ieugueni Primakov, tà Belgrad en un intent de mediacion. Per un aute costat, segontes qu'a anonciat er exviceprumèr ministre de Rússia, Boris Nemtsov, Milosevic poderie èster disposat a cedir tamb era condicion qu'era OTAN arture es sòns bombardegi.

Netèja etnica

Era OTAN acuse er exercit e era policia sèrbia de hèr operacions de "netèja etnica" en Pristina e d'autes ciutats de Kosòvo. Era policia sèrbia anoncièc qu'acabarie tamb es albanesi-kosovars dera vila de Pec se non deishauen ager madeish era zòna. Segontes eth generau dera OTAN, David Wilby, "es òmes sigueren reagropadi dissabte pera net e portadi entà un lòc desconeishut". Pec ei eth centre religiós dera comunitat sèrbia de Kosòvo. "Es fòrces paramilitares entren enes viles entà espaurir era poblacion, seguidi per exercit e era policia especiau que se dediquen a ua operacion de netèja etnica", segontes Wilby. Aguestes operacions tanben an arribat enquiath caplòc de Kosòvo, Pristina.

Eth generau francés Philippe Morillon, excomandant des "casqui blus" dera ONU en Bòsnia, cre que "es sèrbis practiquen ua politica de tèrra cremada" en Kosòvo e estime inesvitable qu'ath finau i age un combat terrèstre. "Era guèrra non se pòt atermiar as atacs aèris", afirme eth generau en ua entrevista en diari *Aujourd'hui/Le Parisien*, e hig que "creir que se pòt hèr era guèrra sense pèrtes umanes ei ua illusion". D'aute costat, eth ministre de Defensa espanhòu, Eduardo Serra, escarte que i age ua invasion terrèstra dempús des bombardegi dera OTAN en Iogoslàvia e afirme que "aquerò ei complètament dehòra de tota consideracion".

EDITORIAU

ETH NÒSTE AMIC KOSOVAR

Segurament jamès mos auíem sentit ena redaccion d'aguest diari tan kosovars com qué: eth periodista Veton Surroi a estat executat pes tropes sèrbies. Vòlen hèr carar un pòble, volien hèr carar eth diari de Kosòvo *Koha Ditore* e an executat eth sòn editor e director. Ath delà, entà mès estonament de toti, Surroi ère un des delegats enes convèrses de patz de Rambolhet. Ara, se jamès se tornen a amassar, aumens ne mancaràn dus: Veton e eth conselhèr Fejim Agami, pr'amor qu'an estat fusilhadi pera auta part negociadora. Delà d'açò, entà veir çò de dificil que serà gésser d'aguesta espirau feishista, es dus dirigents assassinadi formauen part deth sector moderat liderat per Ibrahim Rugova.

Sonque sigue coma reflexion de Setmana Santa, dilhèu calerie explicar as nòsti hilhs e familhars que mos entoren çò que passe en Kosòvo. Quan eth feishisme campe per un costat d'Euròpa açò que mos tanh. En plies vacances entàs uns e en plen neguit de negòci finau de sason entàs auti, dilhèu non podem deishar de reflexionar e sentí-mos solidaris -sonque sigue de pensament- tamb es nòsti conciutadans europèus kosovars. Era luta contra eth feishisme qu'era OTAN sage de frenar ei tanben era defensa des nòsti ideaus de libertat.

Te rebrembaram Veton.

ETA CONDICIONE ETH FINAU DERA VIOLÉNCIA ARA AUTODETERMINACION

En ua entrevista concedida a Euskal Telebista, ETA declarèc que non i aurie trèva definitiua enquiara autodeterminacion d'Euskal Erria. Ena entrevista, de trenta menutes e integrament en euskèra, dus portaveus dera organizacion tamb era cara caperada rebremberen es condicions basiques de besonh entà qu'ETA dèishe es armes: "Hè quate ans ETA ja expliquèc ues condicions minimes tà proclamar ua trèva definitiua: eth reconeishement deth dret d'autodeterminacion d'Euskal Erria, era territorialitat complèta, méter en marcha un debat tamb partits, sindicats e agents sociaus e préner decisions tamb era garantia que seràn respectades per totes es parts". En repòrt as accions violentes en carrèr per part de joeni radicaus, ETA assegure que non n'ei responsabla; es portaveus declarèren que "ETA non pòt assumir era paternitat ne hèr de pompièr de determinadi metòdes de defensa".

Per un aute costat, eth portavotz deth PSC, Alfredo Pérez Rubalcaba, declarèc -en conéisher aguestes declaracions- que "tamb eri non se negociarà jamès de politica. Jamès non se parlarà d'autodeterminacion ne de territorialitat".

ERA TRAGÈDIA DES REFUGIADI

Tà on van es que hugen dera guèrra?

ALBÀNIA

Albània qu'ei, sens dobte, eth país tà on va eth màger nombre de refugiadi. Era Nauta Comissaria dera ONU entàs Refugiadi (ACNUR) a informat qu'ues 16.000 persones vengudes de Kosòvo arribaràn en país. Segontes eth ministre d'informacion albanés, en aguesti moments i a mès de 100.000 albanesi-kosovars expulsadi pes sèrbis e que demoren ena frontèra tamb Albània entà entrar en país. Un equip d'ACNUR sage de verificar era informacion difondida peth Govèrn albanés qu'assegure qu'entre 8.000 e 10.000 refugiadi ja an trauessat era termièra tamb Albània.

MONTENEGRO

Es albanesi-kosovars, totun, non van sonque entà Albània. Tanben van entà Macedònia e Montenegro, maugrat qu'aguest territòri a estat blanc d'atacs aèris dera OTAN. Tau com informaue ager ua television montenegresa, ues 20.000 persones vengudes dera atacada Iogoslàvia sajauen d'entrar. Eth viceministre d'Ahèrs Exteriors de Montenegro, Milorad Jovovic, a demanat era ajuda des organizacions umanitàries internacionaus entà hèr tèsta as nombrosi refugiadi qu'arriben en aguesta republica dera vesia Kosòvo. "Sajam d'ajudar ad aguesta gent, mès auem de besonh era vòsta assisténcia", didec Jovovic ath canau de television britanic Sky News. En pregun-

(Contunhe darrèr)

PUJOL ANÓNCIE QU'ES ELECCIONS CATALANES SE CELEBRARÀN ENTRE ETH 17 D'OCTOBRE E ETH 28 DE NOVEME

Eth president dera Generalitat, Jordi Pujol, anoncièc ager en ròda de premsa qu'es eleccions autonomiques catalanes se celebraràn entre eth 17 d'octobre e eth 28 de noveme. Pujol hec publica aguesta informacion pendent ua ròda de premsa sus es sòns contactes tamb es diuèrsi lidèrs politics entà arribar a un consens sus er aument d'autogovèrn en Catalonha e era mielhora deth finançament autonomic.

Aguest numerò d'ETH DIARI includís tanben eth suplement multilingüe de Vielha **vielha 2000**

COLLABORACIONS PERSONAUS

UNIVERSITAT

Hè quauqui ans dejà, eth que ara ei president deth govèrn espanhòu siguec ena Universitat de Lhèida entà dà-i ua conferéncia, convidat per un grop d'estudiants de Dret. Toti sabem que Aznar no arribèc a dar cap de conferéncia en Lhèida aqueth còp, ne dempús d'alavetz. Un grop d'estudiants lo hèc a marchar tà casa sense poder díder solaments "adishatz". E sovent auem escotat a díder qu'aquerò siguec un error pera part dera gent de Lhèida, de recéber d'aquera manèra a un politic que volie hèr un exercici de democràcia en tot parlar liurement ara gent. Praube òme, aué-se-les de veir damb tanti pègui.

Aguesti dies auem entenut a díder causes semblantes sus era reaccion de cèrti estudiants entath senhor Fernando Savater. N'i a que volerien veir en aqueres causes ua imatge dera democràcia atacada per neres fòrces d'arraïtz primari e irracionau. Non. Era reaccion des estudiants de Lhèida entath senhor Aznar responie justaments ara manca de democràcia en usatge des mejans d'expression: sabiem que Aznar didie cèrtes causes que non èren pas cèrtes sus nosati, mès qui auie es mejans entà respóner liurement, se non ère ua classa politica tostemp poirida de prudéncia? Era reaccion d'aqueri estudiants ère claraments un exercici de democràcia: non siguesse que Aznar se creiguesse es sues pròpries paraules en tot trobar bones cares pertot.

Çò de madeish entà Savater: des de cèrti mejans mo'lo vòlen presentar coma ua sòrta d'intellectualitat virginau. "Er intellectuau per excelléncia", diden. Se pòt hèr cèrtaments insuportable escotar aquerò, e veir com tot un país ac cre, sus quauquarrés que poirie escríuer un manuau de maniqueïsme coma metòda sociologica. Non veigui arren d'estranh en que n'i age que non lo volguen ne escotar ne deishar escotar. Dilhèu s'ac prenen coma ua accion de caritat entàs auti. Non ei cap estranh tanpòc qu'aqueres causes passen ena Universitat, un lòc a on era fidelitat ara vertat a estat de tostemp causa sagrada: toti i son liures de díder causes pòc endonviades, mès jamès i ei admetuda era volentat d'enganh, e jamès era irresponsabilitat dera manca de reflexion e eth judici laugèr. Dilhèu ei per aquerò qu'es grani manipuladors publics son mès dats a monopolizar es mejans de comunicacion e manifèsten sovent hàstic entà ua elita universitària que les hè pòur ena mesura que les poirie jutjar sus era basa deth coneishement scientific. Guardatz eth cas deth valencian e veiratz com era negacion dera autoritat universitària ei causa pròpria des procèssi de barbàrie.

Es "vedettes" dera farsa intellectuau gessen normaments sense conseqüéncies negatives d'aqueri procèssi, e non atau es intellectuaus d'arraïtz universitari: aguesti son es victimes mès cercades ena eliminacion fisica des pòbles (pensatz ena vergonha de Kosovo). Alèrta, donc, se un país risque de veir as universitaris justaments coma gent de mala vida, mès dadi ara desestabilizacion dera vida apatzada des ciutadans qu'ara disciplina deth carar e creir. Mauhidatz-vos des professionaus der "article d'opinion" que parlen damb mauhidança entàs universitaris.

Jordi Suïls

NÒTA INFORMATIUA

Cossent tamb es cambis ortografics prepausadi peth Conselh dera Lengua Occitana, **ETH DIARI** adòpte, a compdar d'aué, aguestes petites variacions ena grafia tau com ja utilize bèth un des nòsti collaboradors e, de hè quauque temps ja, eth setmanèr gascon *La Setmana*. Aguesti cambis vieràn rebatudi, sustot, en emplec dera (*z*) en lòc dera (*s*) en paraules com: orizontau, armonizacion, realizar, normalizar, sensibilizar... e er usatge deth trèma (¨) sonque sus (ï) e (ü).

ERA SOCIETAT TORNE VIOLENTS E MARGINAUS ES ADOLESCENTS, SEGONTES ES EXPÈRTI

"Era societat ei era culpabla de qu'es adolescents se compòrten de forma violenta e marginau, ja que per eri madeishi non ac son en absolut", afirme eth doctor Paulino Castells, especialista en pediatria, neurologia e psiquatria e coautor dera *Guía práctica de la salud y psicología del adolescente*.

En declaracions tath programa *La Rebotica*, de Radio España, expliquèc qu'er adolescent tostemp ei eth madeish, çò que càmbie ei eth contèxte istoric en quau li tòque víuer e era estructura familhau que l'aubèrge. "Era educacion en valors s'a descuedat. Es valors son era guida, era fòrça intèrna que pòrte ara persona a desvolopar quauquarren entà çò que valgue era pena víuer", higec eth doctor Juan del Rey Calero, metge especialista en salut publica e membre dera Real Academia de Medicina. "Er adolescent substituís es credences des sòns pairs pes deth sòn grop. Çò d'important ei qu'era confrontacion, que tostemp apareisherà, se desvolope en un ambient familhau acuelhedor e estable que lime es aspèctes mès radicaus", concludic. Peth sòn cant, eth psiquiatra e psicoanalista Cecilio Paniagua senhalèc qu'es pairs an d'èster pacienti, mès atenti entà detectar quan era turbuléncia normau des sòns hilhs adolescents comènce a èster preocupanta e destructiua. Es doctors se mostrèren d'acòrd en qu'era actitud des pairs a de favorir era autoestima, eth sentit dera responsabilitat e dera autonomia des sòns hilhs.

ERA INVERSION ESTRANGÈRA EN CATALONHA PUGÈC A 897.938 MILIONS EN 1998

Era inversion estrangèra en Catalonha se placèc est'an passat en 897.938 milions de pessetes, çò que supòse un increment deth 29,67% en repòrt ar an anterior, segontes donades dera Secretaria d'Estat de Comèrç e Torisme e dera Pime deth Ministèri d'Economia e Isenda. Es donades includissen sonque era inversion estrangèra directa en societats catalanes non cotizades en borsa. Era inversion estrangèra en Catalonha suposèc er an passat eth 28,10% des inversions estrangères en conjunt der Estat, que pugèren a 3,195 bilions. Es principaus inversors en Catalonha sigueren es Païsi Baishi (19,52% deth totau), França (15,09%) e Alemanha (13,63%). Eth 45% des inversions estrangères sigueren en sectors dera alimentacion, textil, quimiques e d'autes manufactures. Les seguiren eth sector comerciau, tamb un 20%, er immobiliari, tamb un 18% e era banca e assegurances tamb un 7%.

Inversion catalana en estrangèr

D'aute costat, es inversions catalanes brutes en estrangèr pugèren en 1998 a 211.453 milions, segontes es donades dera Secretaria d'Estat, que non aufric ua comparacion tamb era inversion registrada en 1997. Es inversions netes sigueren de 185.521 milions, çò que supòse eth 8,32%. Es principaus recebedors d'aguestes inversions sigueren eth Reine Unit (27,97%), Alemanha (12,26%), Païsi Baishi (11,21%), Tunis (10,52%), Portugau (6,50%), Argentina (6,43%) e Brasil (4,77%).

ERA TRAGÈDIA DES REFUGIADI
Tà on van es que hugen dera guèrra?

(CONTUNHACION)

tà-li se demanaue era ajuda occidentau, eth viceministre montenegrés responec: "Òc, que l'auem de besonh". Jovovic rebrembèc qu'eth Govèrn montenegrés s'a desseparat deth sèrbi en aguest conflicte e afirmèc que "cau trobar ua manèra entà qu'arribe era ajuda des organizacions umanitàries".

MACEDÒNIA

Era viceprumèra ministra macedònia, Radmila Kiprianova, confirmèc que sonque 382 albanesi-kosovars entrèren en Macedònia delàger e expliquèc que toti ac heren legaument. "I auec un intent d'entrada illegau, mès es fòrces armades ac empediren", didec. Kiprianova tanben didec que Macedònia non a barrat era sua frontèra as refugiadi albanesi-kosovars que crotzen era termièra legaument e expliquèc que Macedònia a recebut de Turquia ua partida importanta d'ajuda umanitària entàs refugiadi, qu'includís 18 tones de haria, quauques tones d'auti aliments e milèrs de tendes de campanha.

JOSPIN, A FAVOR D'UN PLAN FRANCO-ITALIAN ENTARA SEGURETAT DES TUNÈLS

Eth prumèr ministre francés, Lionel Jospin, se mostrèc favorable ager entà crear un plan franco-italian que contròtle era seguretat des tunèls e, ath delà, emparèc era realizacion d'un examèn des tunèls francesi "qu'agen quauqua importància, que son lèu ua vintia". "Cau apréner ua leçon d'aguest accident, tragic mès excepcionau, entà actuar tà qu'un succès atau non se pogue reproduïr", declarèc Jospin en referéncia ar encèndi succedit en tunèl deth Mont Blanc, que costèc mès de 40 mòrts. "Igualment, auem d'extrèir conseqüéncies en relacion tamb eth tunèl de Frejus qu'aurà d'acuélher part deth transit que trauessaue eth deth Mont Blanc". Sus aguest tunèl, que trauèsse es Aups un shinhau mès tath sud, indiquèc que poderà canalizar aguest transit addicionau, "mès serà de besonh controtlar es condicions de seguretat e es veïculs que poguen transportar mercaderies perilhoses", higec. D'aute costat, assegurèc qu'eth ministre de Transpòrts, Jean-Claude Gayssot, demanarà ara SNCF (Société Nationale de Chemins de Fer) que hèsque un esfòrç especiau tamb era finalitat de suplir era capacitat deth tunèl ahlamat, encara que higec que serà de besonh ua reflexion, tant en França com en tota Euròpa, sus era recuperacion deth transpòrt combinat de mercaderies".

PIMENTEL E FARRERES DAN LUMVERDA ARA COMISSION D'INSPECCION DE TRABALH DE CATALONHA

Eth ministre de Trabalh e Ahèrs Sociaus, Manuel Pimentel, e eth conselhèr de Trabalh dera Generalitat, Ignasi Farreres, signèren ager en Madrid un acòrd bilaterau entara creacion dera Comission Territoriau dera Inspeccion de Trabalh e Seguretat Sociau de Catalonha. Ei aguest un organ collegiat que serà presidit peth conselhèr de Trabalh dera Generalitat, er objectiu deth quau ei qu'es dues administracions meten en comun es sues competéncies en çò que tòque a Inspeccion de Trabalh.

D'aguesta manèra, se sauve era unitat d'actuacion deth sìstèma e s'artenh ua màger eficàcia deth sistèma, en tot esvitar duplicitats que non cau. Er acòrd signat, qu'a ua vigéncia de quate ans, afortís eth nivèu de collaboracion entre es dues administracions.

Pendent es darrèrs tres ans a aumentat era eficàcia dera Inspeccion en Catalonha. Atau, es impòrts des liquidacions de deutes tamb era Seguretat Sociau en 1998 supere en un 99,7% es registrades en 1996.

D'aute costat, eth nombre de trabalhadors afectadi per accions de prevencion de risques laboraus a aumentat en un 39,8%.

Edite ETH DIARI
Familia Colomines
Centre d'estudis VIVÈNCIA ARANESA:
Aula Europa des Pirineus (Val d'Aran)
Carrer Doctor Manel Vidal
locau num.5
(Darrèr edifici/ Ath cant der Espitau)
25530 Vielha-Val d'Aran
Telefon: 973641772
Fax: 973640871
E-mail vivenciaaranesa@ctv.es

Editor e director : Joan-Ramon Colomines-Companys.
e-mail: jrco@apdo.com

Informatica e dessenh: Marc Colomines i Nadal.

Equip de correctors: Xavier Gutierrez.

Equip comerciau: Ramon Agulló i Teixidor.

Impression: *Xerox's Document Center 220 ST* d'ETH DIARI en Vielha.
Tirada: 1000 exemplars.